

Den økologiske kolonihave

Brug hovedet frem for sprøjten

- Inspiration til en have med plads til både dig og naturen

Udarbejdet af initiativgruppen 'Grønne kolonihaver' – et samarbejde mellem Veje og Grønne områder, Roskilde Kommune og repræsentanter for kolonihaverne i Roskilde Kommune.

Tekst og layout	Gerd Olsen & Kirsten Rydahl
Udgivet af	Roskilde Haveselskab

April 2016

**En økologisk have er bedre i stand til
at forblive sund, frembringe sunde
planter og et rigt dyreliv.**

**I folderen her er tips og tricks til,
hvordan du kan hjælpe miljøet i din
have, både over og under jorden, til at
blive så varieret som muligt.**

Kompost

At kompostere er egentlig bare at udnytte naturen til at omdanne sit haveaffald og råt grønsagsaffald fra køkkenet, så det kan genbruges i haven.

Nøglen til en god kompost er at bruge en blanding af forskellige ingredienser. Bland "grønt affald" som fx frisk græs-afklip, ukrudt og råt grønsagsaffald fra køkkenet med mere "brunt affald" som fx gamle sommerpanter, groft hækaffald og visne blade. Bliver din kompostbunke våd og lugter, så bland mere "brunt affald" i, bliver den tør, så giv den mere "grønt affald". Den skal være fugtig og ikke våd.

Du kan lave din kompost i en simpel overdækket bunke i haven eller i en kompostbeholder eller tønde - det ser pænere ud og er lettere at styre. Placér bunken eller beholderen direkte på jorden eller græsset, hvor den er nem at komme til og hvor der er plads til, at du kan tilføre, fjerne og vende materialet. Så er det også lettere for mikroorganismer, smådyr og regnorme at gøre deres arbejde ordentligt.

Vend alt i kompostbunken 1 til 2 gange i løbet af året. Vender du en varm bunke, der er afkølet, sætter det gang i opvarmningen igen, så forrådnelsen går hurtigere.

Komposten er klar til brug, når den ligner mørk jord og du ikke længere kan genkende det, du smed i den – måske lige bortset fra en gren, lidt æggeskal eller en majscolbe. Om sommeren kan komposten være klar til brug på bare 12 uger.

Tilsæt komposten hvor der er behov for det, i en mængde der svarer til et lag på ca. 1 cm, jævnt fordelt over jorden. Du kan tilsætte den som jorddække om foråret eller sommeren eller grave den ned i de øverste 20 cm af jorden.

Dyrkning af grøntsager

Når du dyrker dine egne økologiske grøntsager, er du sikker på, de ikke er forurenede, samtidig med, at det har store miljømæssige fordele.

Den bedste måde at begynde på er simpelthen at gå i gang, og du vil hurtigt begynde at få en fornemmelse for, hvilke afgrøder der trives rigtig godt i din have.

Der er mange måder at dyrke grøntsager på - i rækker, bede eller krukke, for sig selv eller blandet med blomster og buske.

Når du vælger stedet til dine grøntsager skal du overveje følgende:

Sol og skygge

Meget skygge vil begrænse grøntsagers vækst alvorligt, men nogle arter tåler let skygge. Det gælder bl.a. salat, bladbede, rødbeder og kål.

Dræning

Grøntsager trives ikke i en våd eller meget leret jord. Du kan gradvist forbedre jorden ved fx at tilsætte kompost. Du kan også overveje at dyrke grøntsager i højbede.

Plads

Vælg grøntsager der passer til den plads, der er til rådighed. Selv små områder kan være meget produktive.

Ukrudt og lugning

Der er langt mindre ukrudt i jord, der ikke er gennemgravet. Ved ikke at grave undgår du at bringe hvilende frø op til overfladen, når jorden vendes. Let hakning er effektivt på en bar jord, og så forsvinder reserven af ukrudtsfrø gradvist.

Høst

Jorden er måske så løs, at du bare kan trække planterne op med hænderne. Hvis ikke, så brug en greb til forsigtigt at løsne dem, så jorden forstyrres så lidt som muligt.

Hvilken slags vand kan bruges?

Regnvand er gratis, rent vand, som normalt er uden forurening og med en forholdsvis lav pH, så det er velegnet til alle planter.

Opbevar så meget regnvand som muligt. En enkelt vandtønde rækker ikke langt, så sørg for at have flere fyldte tønder stående.

Hvis dit lager ikke rækker til en længere periode uden regn, så må du finde et alternativ, og det behøver ikke være drikkevand.

Gråt spildevand er navnet for alt spildevand fra husholdningen - dog ikke fra kloakken. Vi producerer ret meget gråt spildevand hver dag, og det kan sagtens bruges til at vande med, når det behandles korrekt og ikke er alt for forurenset med sæbe, afspændingsmidler, fedtstof mv.

Undtagen til grøntsager og krydderurter - med mindre det er vand, som du har brugt til at skylle grøntsager i.

Ledningsvand er vand fra vandhanen. Det er velegnet til at vande alt i haven med. Men det er dyrt, både økonomisk og miljømæssigt, så brug det kun til grøntsager og andet, I skal spise, og kun i nødstilfælde.

Brug vandet godt

Plantens behov for vand varierer med dens udvikling. Planter med et lille rodnet er følsomme over for vandmangel.

Rødbede, broccoli, gulerod, kål, løg, div. kål er de grøntsager, der har mindst behov for vand, når de først er etableret.

Når luften og jorden er kølig går der mindst vand tabt ved fordampning, så det er bedst at vande tidligt om morgenen og om aftenen.

Vand de planter, som sneglene elsker, om morgenen. Når du har vandet en plante eller et bed, bør du kontrollere jorden

for at sikre dig, at vandet er trængt ned til rødderne.

Udnyt dit vand bedst muligt:

- Ç Prioriter frøplanter, planter som du har omplantet og nyplantede planter.
- Ç Vand direkte på jorden, så det når ned til plantens rødder - ikke på bladene.
- Ç Vand når planten har mest brug for det i sin udvikling.
- Ç Vand med kande eller slange, så du undgår at vande planter, der ikke har brug for det.

At holde haven sund

Der er flere metoder til at forebygge, at plantesygdomme og skadedyr overlever fra år til år:

- Ç Komposter alt haveaffald, der ikke er inficeret med sygdomme af lang holdbarhed, og køр inficeret haveaffald på Kara.
- Ç Fjern planter med virus, så snart du ser symptomerne.
- Ç Fjern selvsåede kartofler og tomater, der ofte spirer i en kompostbunke. De kan være inficeret med svampe.
- Ç Fjern alt haveaffald, som er inficeret af skadedyr – fx haveaffald med snegleæg - så skadedyrene ikke kan fuldføre deres udvikling.

Blandingskultur, hvor forskellige typer af grøntsager vokser mellem hinanden, kan mindske angreb fra skadedyr, fordi skadedyrene har mindre chance for at lande på en passende vært.

Gulerødder, der dyrkes sammen med løg, bliver fx ikke skadet så meget af gulerodsfluen. Den stærke duft fra fløjlsblomst (Tagetes) holder mellus væk fra tomatplanter både i væksthush og på friland, men kun så længe blomsten er i blomst.

Den dyrevenlige have

Det er dejligt og afslappende at være i en have, hvor det summer af liv. Alle skabninger har brug for et sikkert sted at hvile, sove og formere sig, så det har betydning at beskytte dyrelivet i haven.

Man kan få naturen selv til at stå for den økologiske bekæmpelse af skadedyr. Det kræver, at de dyr, der lever af skadedyrene, trives i haven. Disse dyr kaldes også for nyttedyr.

Sprøjtemidler (pesticider) mod skadedyr gør ofte mere skade på nyttedyrene, end på skadedyrene. Så det kan godt betale sig at huse nyttedyr som disse:

- Ç Voksne **mariehøns** og deres larver æder bladlus og andre insekter. Mariehøns og andre insekter overlever om vinteren i tuer af højt græs, døde blade og hule plantestængler.
- Ç Mange arter af **løbebiller** er rovdyr både som larver og voksne. De lever af snegleæg, unge snegle og af insekter, der lever i jorden. Bestanden af løbebiller trives bedre, hvis jorden er dækket fx af blade.
- Ç **Dansemyg** har larver der udelukkende lever af bladlus.
- Ç **Edderkopper** lever af insekter. Deres måder at fange bytte er forskellige, og ikke alle edderkopper bruger net som fangstfælder.

Græsplænen

Græsplæner betyder noget forskelligt for alle mennesker og udgør en vigtig del af havens udformning. Plænerne er spændende levesteder, som er fulde af variation og har stor værdi for insekter, fugle og andre dyr.

For at skabe størst mulig variation i levesteder, kan du etablere områder hvor græsset er klippet, og områder med længere græs/blomstereng.

Fugle som sangdrosler og stære skal have områder med kort græs for at finde føde, mens padder har brug for længere græs. Forsøg at efterlade pletter med uklippet græs. En køn sti med

kortklippet græs, der løber gennem det højere græs, kan give struktur til plænen der ellers vil se upasset ud.

Klip aldrig græsset i cirkler - dyr som mus og frøer skal have en flugtrute.

Fuglekasser og insekthoteller

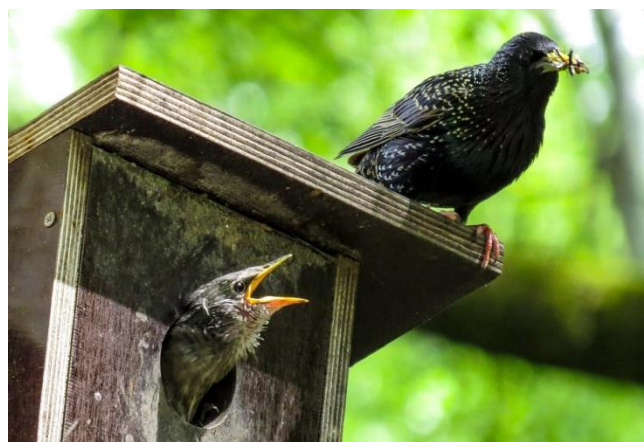
Selvom der allerede er mange velegnede redesteder i en have, kan du måske lokke en ellers sky fugleart til at tage ophold i din have.

Fuglekasser bør bygges af ubehandlet træ. Anbring dem på et varmt og beskyttet sted, på en væg eller på en træstamme hvor den ikke kan nås af rovdyr.

Alle kasser skal anbringes, så du kan rense dem om efteråret.

Insekter sætter også pris på at have et sted, hvor de kan være om vinteren. Mariehøns, ørentviste og andre insekter overvintrer i tuer af højt græs, døde blade og hule plantestængler, så vent med at skære blomsterstænglerne af og luge bedene indtil om foråret.

Bier, især murbier, er nyttige bestøvere for bl.a. frugttræer. De danner kolonier i huller der bores i træblokke, eller sugerør der stables i en vandtæt æske. Murbier kommer tidligt frem, så redekasserne skal være klar tidligt om foråret, før frugttræerne blomster.

**Vi håber at have vakt din nysgerrighed og inspireret dig
til at bruge hovedet og glemme sprøjten.**

**Der findes et utal af bøger og hjemmesider, som
du kan supplere din viden med. Her er et par bud:**

Bøgerne

**‘Økohaven’ af Dorling Kindersley,
Linhard & Ringhof Forlag**

**‘Økologisk have - selvforsyning til husbehov’
af Jens Juhl, Koustrup & Co.**

**‘Økologisk i haven (Grønne fingre)’
af Eva Robild, Nyt Nordisk Forlag**

**‘Det økologiske drivhus - året rundt’
af Lars Lund, Gyldendal**

Hjemmesiderne

<http://merelivihaven.dk/>

<https://www.oekologi.dk/>

<http://www.giftfri-have.dk/>

Rigtig god fornøjelse med oplevelserne.

**Kirsten Rydahl, "Vestervang"
Gerd Olsen, "Granly"**